

Магістерська дисертація
**“Як новини, пов’язані з війною,
впливають на обмінний курс
чорного ринку в Україні?”**

Науковий керівник:

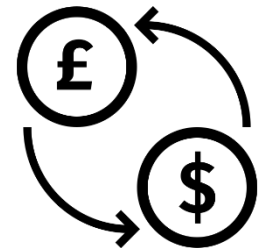
д.т.н., професор Подладчіков В.М.

Виконав:

Студент 6 курсу групи КА-41м Лулу К.М.

Актуальність

- Протягом 2014 – 2015 років новини, пов'язані з війною на Сході України, були домінуючими в інформаційному просторі. Також, широко обговорювалася динаміка та рівень обмінного курсу валют.
- Очевидно, що новини з конфлікту впливають на довіру до української валюти. У свою чергу, зниження довіри призводить до збільшення попиту на більш стійкі активи, наприклад, долари США, що відображається на обмінному курсі валют.
- Дослідження чорного валютного ринку дозволить зрозуміти детермінанти ціноутворення вільного ринкового обмінного курсу та неефективності, які на ньому існують.

Постановка задачі

- ОБ'ЄКТ ДОСЛІДЖЕННЯ:
 - Детермінанти ціноутворення на чорному валютному ринку в Україні
- ПРЕДМЕТ ДОСЛІДЖЕННЯ:
 - Вплив новин, пов'язаних з воєнним конфліктом, на коливання валютного курсу на чорному ринку в Україні
- ПОСТАНОВКА ЗАДАЧІ:
 - Дослідити чорний валютний ринок
 - Проаналізувати ціноутворення курсу валют за допомогою регресійного та байєсівського підходів
 - Дослідити неефективності чорного валютного ринку

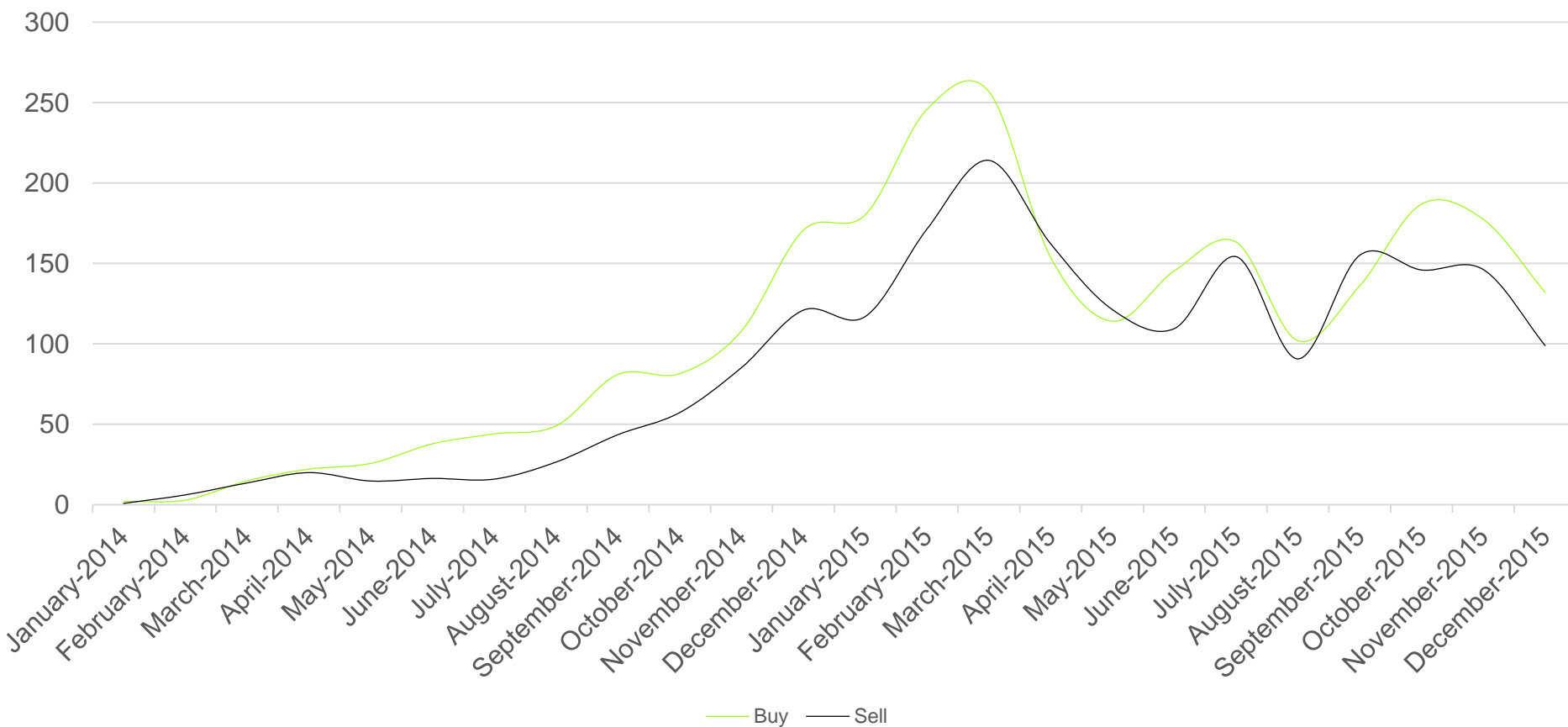
Використані дані в дослідженні

- ✓ Обмінний курс чорного валютного ринку finance.ua
- ✓ Оброблені новини з воєнного конфлікту (отримані від проф. Жукова, Мічиганський університет)
- ✓ Відсоткова ставка овернайт НБУ
- ✓ Валютні обмеження НБУ
- ✓ Офіційний валютний курс
- ✓ Валютні інтервенції НБУ
- ✓ Чистий попит на чорному ринку валют

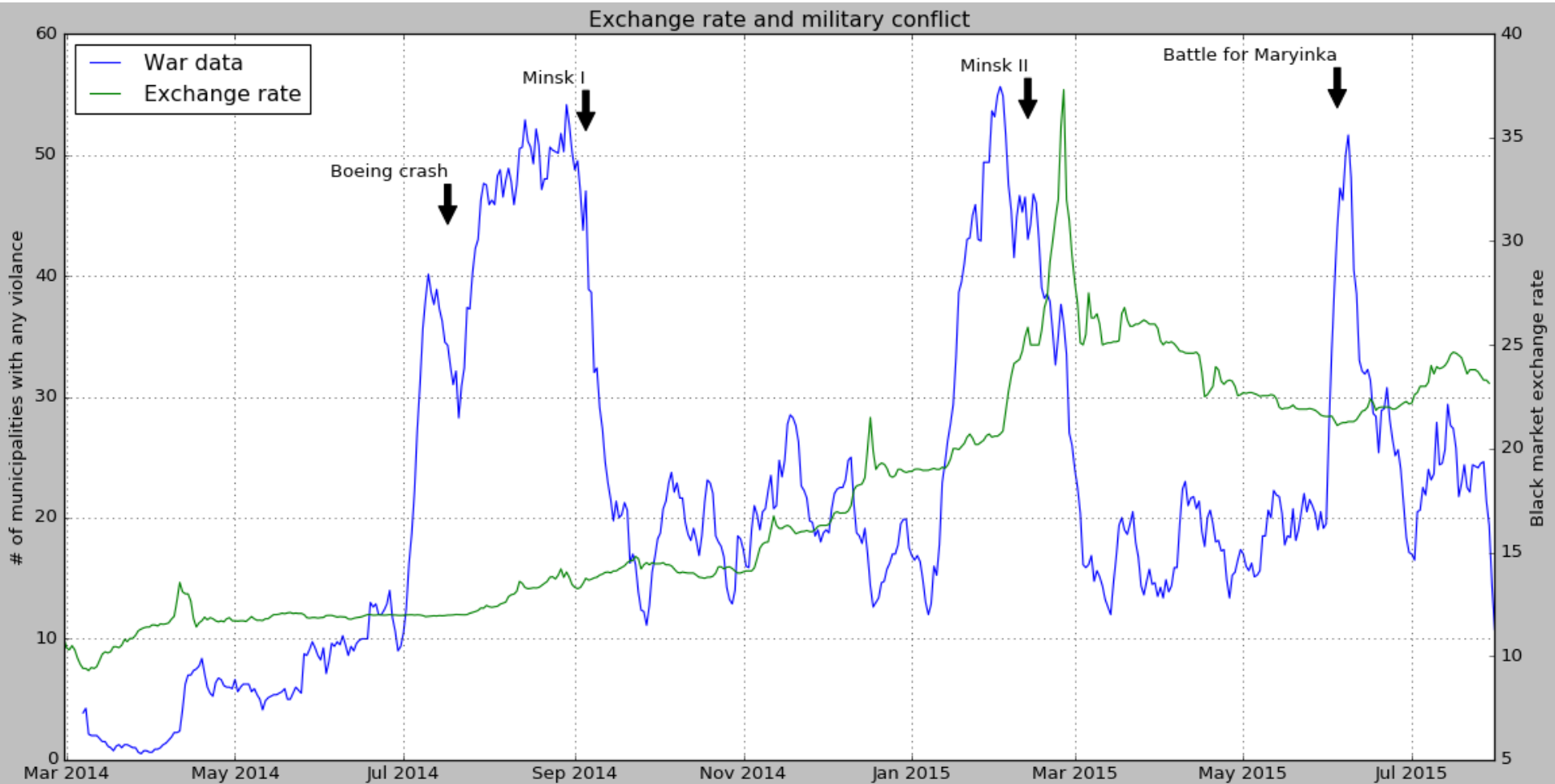

Об'єм чорного ринку валют finance.ua

Об'єм чорного ринку (млн доларів США)

Динаміка воєнного конфлікту та чорного курсу валют

Валютні обмеження НБУ (1)

- Дані, що відображають обмеження НБУ були отримані вручну з указів і звітів, пов'язаних з грошово-кредитними і фінансовими операціями НБУ.
- Три категоріальні змінні і набір фіктивних змінних були побудовані на основі обробленої інформації:
 - Відсоток прибутку експортірів, що повинен бути проданий на офіційному міжбанківському ринку валют
 - Максимально допустима кількість готівки у гривні, що може бути обмінена протягом дня
 - Максимально допустима кількість готівки у гривні, що може бути отримана протягом дня через банкомат, касу і т.д.
 - Набір фіктивних змінних, що вказують зміни в процедурі покупки іноземної валюти комерційними банками за дорученням клієнта

Валютні обмеження НБУ (2)

- Проте, після перетворення кожної категоріальної змінної в набір фіктивних змінних, стовпці отриманої матриці виявилися лінійно залежними.
- Причиною лінійної залежності між стовпцями наведеної матриці є прийняття ряду обмежень під одним і тим же указом (датою).
- Для того, щоб вирішити проблему лінійної залежності був застосований **метод головних компонент** (principal component analysis).

Метод головних компонент (1)

- Основна ідея методу головних компонент полягає в створенні нових m змінних або основних компонент, і на основі яких n початкових змінних можуть бути лінійно відновлені з мінімальними втратами інформації (де $m < n$).
- Число головних компонент m називають ефективною розмірністю. Поріг ϵ для втрат $E[m]$ встановлюється на рівні 0,05 (або 5%).

$$E[m] = \frac{\sum_{m+1}^n \lambda_k}{\sum_1^n \lambda_k} \leq 0.05$$

де λ_i - i – е власне значення матриці $F^T F$ (F – початкова матриця змінних).

Метод головних компонент (2)

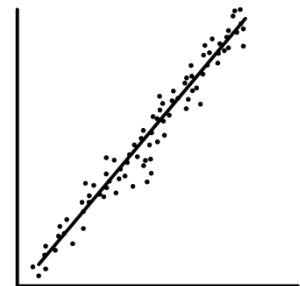
- Отже, ми побудували **п'ять** основних компонент, які не є лінійно залежними, зберігаючи при цьому більше 95% інформації про початковий набір змінних

	PC1	PC2	PC3	PC4	PC5	PC6	PC7	PC8	PC9
Standard deviation	1.90	1.49	1.01	0.97	0.91	0.52	0.31	0.15	0.00
Proportion of Variance	0.40	0.25	0.11	0.10	0.09	0.03	0.01	0.00	0.00
Cumulative Proportion	0.40	0.65	0.76	0.86	0.96	0.99	1.00	1.00	1.00

Підходи до моделювання валютного курсу

Під час дослідження було застосовано два підходи для моделювання обмінного курсу валют на чорному ринку:

- Класичні регресійні моделі ARIMA - GARCH
- Байєсівські моделі усереднення (Bayesian model averaging)

Регресійна модель ARIMA – GARCH (1)

Економетрична модель для «середнього» рівняння:

$$\begin{aligned} \Delta \ln(BM)_t &= \beta_0 + \sum_{k=1}^{n_1} \alpha_k \ln(\text{Надлишковий Попит})_{t-k} + \sum_{k=0}^{n_2} \beta_k \ln\left(\frac{\text{Інтервенції Продаж}}{\text{Інтервенції Купівля}}\right)_{t-k} + \\ &+ \sum_{k=0}^{n_3} \gamma_k \Delta \ln(\text{Ставка НБУ})_{t-k} + \sum_{j=1}^J \sum_{k=0}^{m_j} \delta_{kj} \Delta \ln(\text{Новини}_j)_{t-k} + \sum_{k=1}^5 \theta_k PC_k + \eta_t \\ \eta_t &= \sum_{k=1}^p \varphi_k \eta_{t-k} - \sum_{k=1}^q \psi_k z_{t-k} + z_t \end{aligned}$$

де BM – валютний курс чорного ринку, Новини_j – j -а метрик з набору воєнних новин, PC_k – k -а головна компонента, що стосується обмежень НБУ, $\eta_t \sim \text{ARMA}(p, q)$ процес.

Регресійна модель ARIMA – GARCH (2)

Результати моделювання:

	Estimate	t value	Pr(> t)
AR(-1)	0.936	14.94	0.00
MA(-1)	-0.593	-7.49	0.00
MA(-2)	-0.262	-4.94	0.00
Intercept	-0.004	-3.23	0.00
Excess Demand(-1)	0.015	14.61	0.00
NBU Overnigth Rate(-2)	0.041	2.33	0.02
NBU Net Interventions(-2)	-0.000	-1.41	0.16
# of municipalities with WIA Civillian(-2)	0.001	2.00	0.05
# of municipalities with any violent event(-3)	0.001	1.58	0.11
PC#1	0.001	1.75	0.08
PC#5	0.004	3.02	0.00

Регресійна модель ARIMA – GARCH (3)

Залишки з «середнього» рівняння моделювалися за допомогою наступної GARCH (1,1) моделі:

$$\varepsilon_t = \sigma_t * e_t$$

$$\sigma_t^2 = \omega + \alpha_1 \varepsilon_{t-1}^2 + \beta_1 \sigma_{t-1}^2 + \sum_{k=0}^L \lambda_k \Delta LBM R_{t-k}$$

$$LBM R[t] = \log\left(\frac{BR[t]}{OR[t]}\right)$$

де $LBM R$ – логарифмічна премія чорного ринку, e_t – помилка, що розподілена за асиметричним розподілом Стюдента, $BR[t]$ – валютний курс чорного ринку, $OR[t]$ – офіційний валютний курс НБУ

Регресійна модель ARIMA – GARCH (4)

Результати моделювання залишків «середнього» рівняння:

	Coef.	t-stat.	p-value
Constant (Mean model)	-0.001	-1.66	0.10
Constant (Variance model)	0.000	2.79	0.01
ARCH term	0.507	2.90	0.00
GARCH term	0.444	4.33	0.00
Black market premium	0.001	1.80	0.07
skew	0.976	15.91	0.00
shape	3.217	6.11	0.00

Байєсівська модель усереднення (1)

- Дозволяє врахувати степінь невизначенності щодо фінальної моделі у регресійному підході
- Обчислює апостеріорні ймовірності для усіх моделей з допустимого простору (повний перебір)
- Конструює взважене середнє по найбільш ймовірним моделям

$$\Pr(\beta|D) = \sum_{l=1}^{2^n} \Pr(\beta|M_l, D) * \Pr(M_l|D)$$

$$\Pr(\beta \neq 0) = \sum_{k \in \{i: \beta \neq 0 \text{ in } M_i\}} \Pr(M_k|D)$$

де M_l – l-а модель з простору моделей, $\Pr(M_l|D)$ – апостеріорна ймовірність моделі, $\Pr(\beta|M_l, D)$ - апостеріорний розподіл β при l-ій моделі

Байєсівська модель усереднення (2)

- Результати моделювання:

	$P(b \lessgtr 0)$	$E(b b \lessgtr 0)$	$Std(b b \lessgtr 0)$
Excess Demand(-1)	1.000	0.013	0.001
BM Rate(-1) - BM Rate(-2)	1.000	0.242	0.037
PC#1	0.997	0.001	0.000
PC#5	0.947	0.002	0.001
NBU Net Interventions(-2)	0.528	-0.001	0.000
# of municipalities with WIA Civillian(-2)	0.512	0.002	0.001
NBU Overnigth Rate(-2)	0.382	0.035	0.019
# of municipalities with any violent event(-3)	0.208	0.001	0.001

- Математичні сподівання змінних є дуже близькими до значень, отриманих за допомогою регресійного аналізу, що свідчить про адекватність застосованої специфікації динаміки валютного курсу

Висновки

- **Новини з конфлікту** призводять до **збільшення** валютного курсу та діють з затримкою у два-три дні
- **Ефект обмежень** НБУ, що були введені на офіційному валютному ринку, та процентна ставка НБУ є статистично значущими, крім того їх ефект є більш істотним з економічної точки зору, аніж **ефект новин**.
- Ціноутворенню на чорному валютному ринку характерні **неефективності**, які проявляються у тому, що надлишковий попит вчора та різниця між вчорашнім та позавчорашнім курсом є **ключовими детермінантами** сьогоднішнього валютного курсу.

Шляхи розвитку

- Використання даних з депозитних рахунків в комерційних банках
- Використання даних по грошовим переказам з-за меж України
- Застосування нейронних мереж та інших композиційних методів при моделюванні валютного курсу

Публікації

- Лулу К.М. Аналіз ефекту новин, пов'язаних з війною, на обмінний курс чорного ринку в Україні [Електронний ресурс] / Лулу К.М. // IASA – 2016 р. – 34 стр. – Режим доступу: http://sait.kpi.ua/media/filer_public/73/32/7332a68e-e93b-4c57-a3c866f11ee074cd/sait2016ebook.pdf

ДЯКУЮ ЗА УВАГУ